

BIGL ISTRAŽUJE ŠUMU

OBRAZOVNA SLIKOVNICA
ERASMUS+ PROJEKT BEAGLE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Prazna stranica

Prva BEAGLE obrazovna slikovnica

Bigl istražuje šumu

Authors

Antonio Kovačević & Marija Kragić

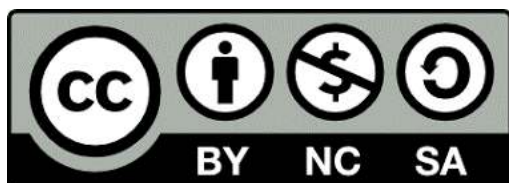
Ilustracije

©Pixabay/Pexels/UIHere

©Canva

Autorsko pravo

Materijali se mogu koristiti u skladu s: Creative Commons Licencom- Nekomercijalno dijeljenje pod istim uvjetima.

Izjava o odgovornosti

Projekt je financiran uz potporu Europske Komisije. Ova publikacija odražava stavove samo autora, a Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu uporabu informacija sadržanih u njima.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

beagle
Bioethical Education
and Attitude Guidance
for Living Environment

Sadržaj

- Predgovor _____ 3
- Uvod _____ 6
- Bigl istražuje šumu _____ 7
- Metodološko poglavlje _____ 27
- Predlošci za izrez _____ 33

Predgovor

U rukama držite rezultat drugog intelektualnog rezultata projekta BEAGLE – Bioethical Bioethical Education and Attitude Guidance for Living Environment (Bioetičko obrazovanje i razvijanje stavova za živi okoliš). Projekt okuplja partnere iz Hrvatske, Slovenije, Italije i Grčke, pod okriljem Erasmus+ platforme, sa zajedničkim ciljem promicanja bioetičkog obrazovanja, razvijanja kritičkog razmišljanja i općenite promjene stava prema boljem razumijevanju našeg okoliša.

Prvo što možete primijetiti pri otvaranje ove slikovnice, jest to da nema slika! Naša je namjera bila stvoriti jedinstven alat za učionicu – onaj koji može služiti i učenicima i nastavnicima. Dakle, ova knjiga nije samo didaktičko sredstvo s poučnim pričama i popratnim pitanjima za raspravu, već je i kreativna podloga! To je platno na kojem se učenici mogu slobodno izraziti i izravno se uključiti u stvaranje priče.

U skladu s tim, par je karakterističnih dijelova ove knjige koji zahtijevaju dodatno objašnjenje. **Na lijevim stranicama** pronaći ćete glavnu priču koja prati našeg Bigla i njegovu avanturu. Svaka kratka pjesma po stranici slijedi tu priču, a prati je i niz bioetičkih pitanja, problema ili zadataka pomoću kojih se može voditi rasprava. Sva pitanja se mogu koristiti zajedno na jednom satu ili odvojeno, u nekoliko sesija, ovisno o preferencijama i mogućnostima nastavnika.

Kako su lijeve stranice posvećene čitanju i slušanju, verbalnom izražavanju, kritičkom razmišljanju i zajedničkoj raspravi, **desne su stranice** pripremljene za umjetničko izražavanje. Desne stranice su tu da podsjetite učenike da su i oni važan dio naše ekološke priče! Njihova je zadaća, ako žele, glavnu priču popratiti ilustracijama po svom izboru. Prijedlozi pri vrhu svake desne stranice mogu se uzeti u obzir ili ne. Na učeniku je da odluči.

Na kraju knjige, **u odvojenom metodološkom poglavlju**, nastavnici mogu pronaći detaljna objašnjenja alata i metoda koja bi mogla biti korisna pri upotrebi ove knjige, u razredu ili općenito.

Dodatna napomena

Obrazovna slikovnica "Bigl istražuje šumu" izrađena je kao interaktivni višenamjenski didaktički alat. Slikovnica je objavljena na mrežnim stranicama projekta, te se lako i besplatno može preuzeti u PDF formatu.

S obzirom na bioetičku poruku koju pokušavamo prenijeti, vrijedi napomenuti da cijelu slikovnicu **nije potrebno fizički ispisati** kako bi se primjereno upotrijebila u učionici!

Priče i pitanja se, primjerice, mogu čitati i pratiti uz pomoć kompjutera i projektora, dok se kreativni zadaci poput crtanja mogu **izvršiti na starom ili recikliranom papiru**.

Za više o projektu BEAGLE, kao i o ostalim otvorenim obrazovnim materijalima, posjetite:

www.beagleproject.eu

Uvod

Čitatelju dragi, kad otvoriš ovu knjigu,
to što nema slika, može ti izazvat brigu.

Što je to, slikovnica bez slika, to i nije dobar plan,
pa to nije slikovnica uopće, jasno je ko dan!

Pa, čitatelju dragi, u tome je stvar,
ti, baš ti, crteže ćeš ostavit ko dar!

Izradili smo ovu slikovnicu za rad na satu i u školi,
možeš crtati šumu ili travu, možeš crtati svatko što voli!

Ova knjiga te uči misliti, i ideje ti vodi,
dok čitaš o drveću, o moru, o cijeloj prirodi!

Zato, zgrabite bojice ili olovke, čitatelji i čitateljke drage,
dok upoznajete razne životinje, neke divlje, neke blage.

Sad pratite našeg Bigla, on je pametan mali pas,
vodit će vas kroz prirodu, njegov njuh je dobar kompas!

Bigl istražuje šumu

Naš se znatiželjni Bigl zaputio na put, zbog stvari koje je vidio, postao je vrlo ljut.

Dok je putovao kroz gradove, iznenadio se prizorima ružnim, način na koji ljudi brinu o okolišu, ostavio ga je jako tužnim.

„Smeća na sve strane“, uskliknuo je Bigl glasno, „zašto ljudi ne mare za okoliš, nije mi to jasno?!“

Pitanja za razred:

- *Koje je druge stvari Bigl vidio u gradovima zbog kojih bi mogao biti tužan?*
- *Da Bigl posjeti tvoj grad, što bi ga učinilo tužnim? A postoji li nešto što bi vidio zbog čega bi bio sretan?*
- *Kako se ljudi odnose prema okolišu?*

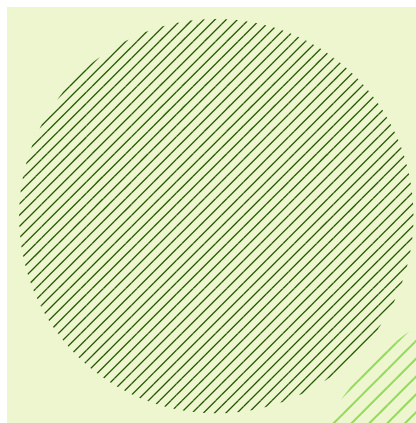
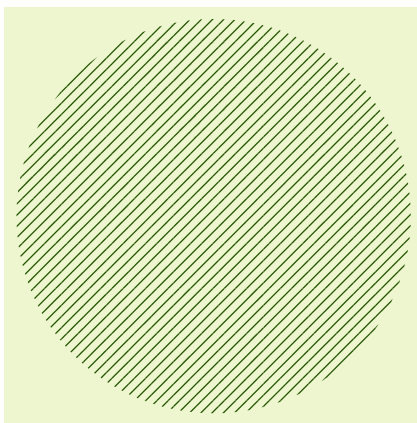
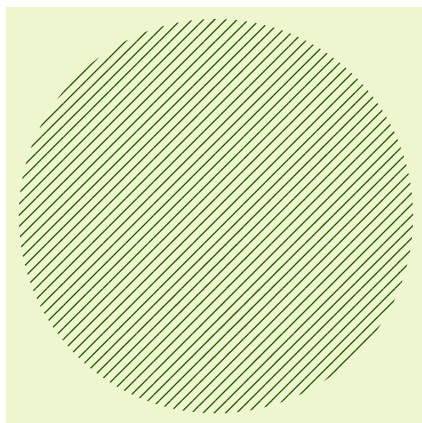
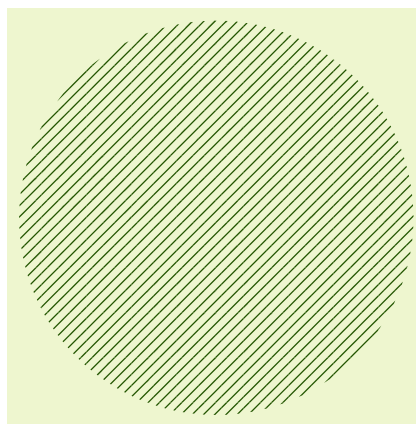
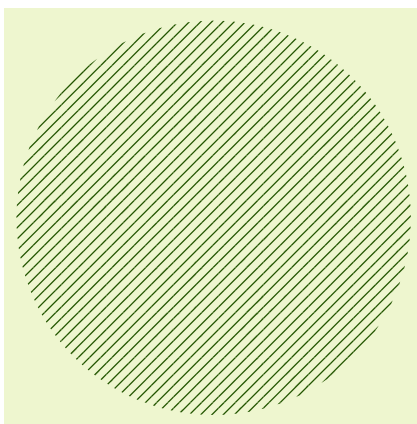
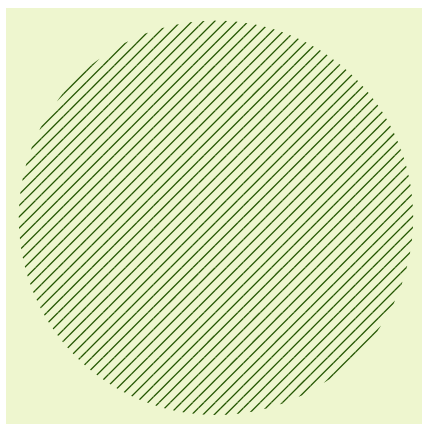
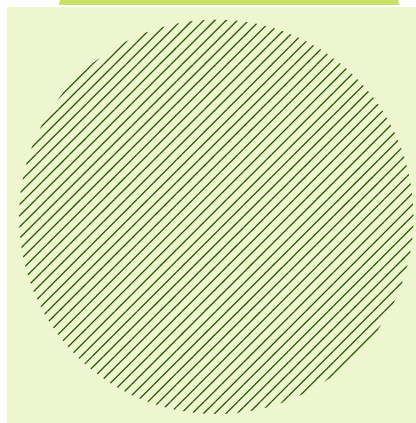
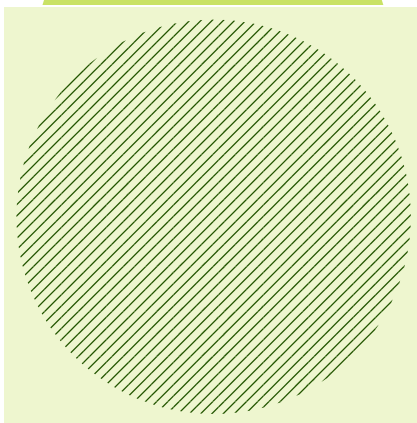
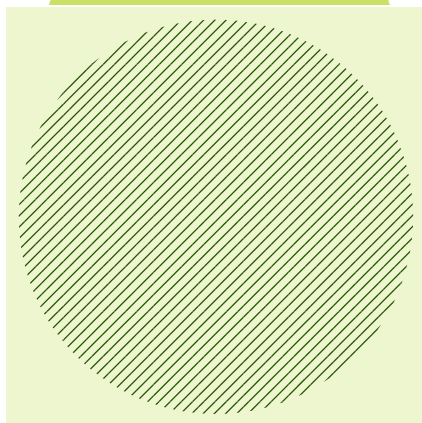
Zadatak 1. - recikliranje:

Na kraju ove slikovnice, na stranici 34, pronaći ćeš predloške raznih vrsti smeća. Pomozi našem Biglu da očisti grad, tako što ćeš izrezati sve oblike smeća sa stranice 34, te ih svrstati ispod pravih koševa na ovoj stranici.

PAPIR

PLASTIKA

ORGANSKI

Naš je Bigl puno razmišljao, zastao je na čas,
kako pomoći prirodi, kako potaknuti njen spas?

Iako je bio sam, ideja je jasna ko grom,
spasiti naš planet, znači spasiti svačiji dom!

„Znam što napraviti prvo!” Bigl će jasno odlučiti,
„Moram brzo znati više o prirodi, moram sve dobro proučiti!”

„I svoje dijelit ću znanje, kad naučim o stanju planeta,
držat sebično znanje za sebe, prava bila bi šteta!”

„Svoj zadatak ću početi i prijatelja prvo ću za pomoć
pitati, ako nađem društvo, ugodnije ću skitati!”

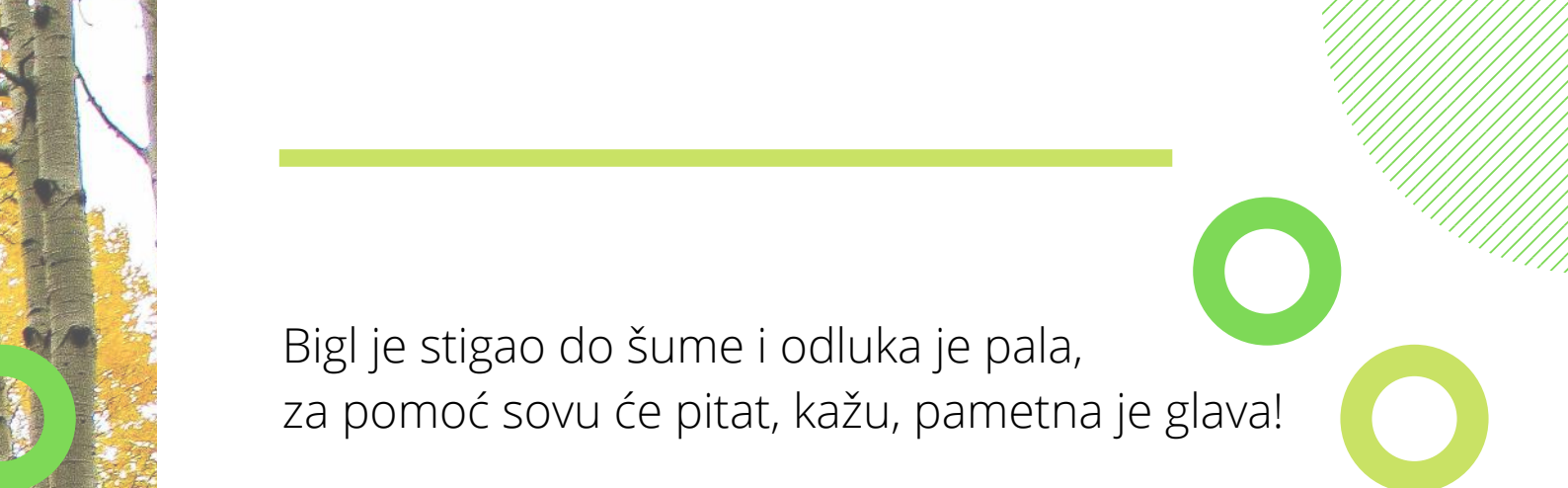
Pitanja za razred:

- *Kako nam znanje može pomoći da spasimo planet?*
- *Misliš li da odrasli znaju dovoljno o okolišu? Pričaju li dovoljno o njemu?*
- *Želiš li ti učiti i znati više o okolišu? Zašto?*

Zadatak 2. - crtanje:

*Što je priroda za tebe?
Razmisli dobro i na ovoj stranici
nacrtaj što je priroda za tebe.*

Bigl je stigao do šume i odluka je pala,
za pomoć sovu će pitat, kažu, pametna je glava!

Pristojno je pokucao na njena vrata prije nego će ući,
al nakon par minuta, shvatio je, sove nema kući!

„Gdje je mudra sova,“ stao je da mrava u blizini pita,
„gdje je moja prijateljica, znaš li gdje se skita?“

„Sova je odletjela“, odgovorio je brzo mrav,
„nisam siguran gdje ni zašto, čudan imala je stav.“

Pitanja za razred:

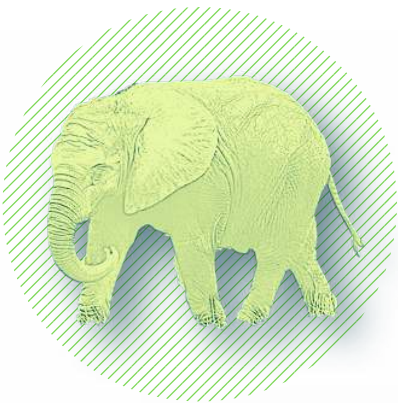
- *Zašto ljudi kažu za sovu da je mudra?*
- *Ljudi znaju reći za sovu da je mudra, a za mrava da je marljiv. Poznaješ li možda druge „kvalitete“ ostalih životinja?*
- *Gdje je sova mogla odletjeti? Što znaš o sovama?*

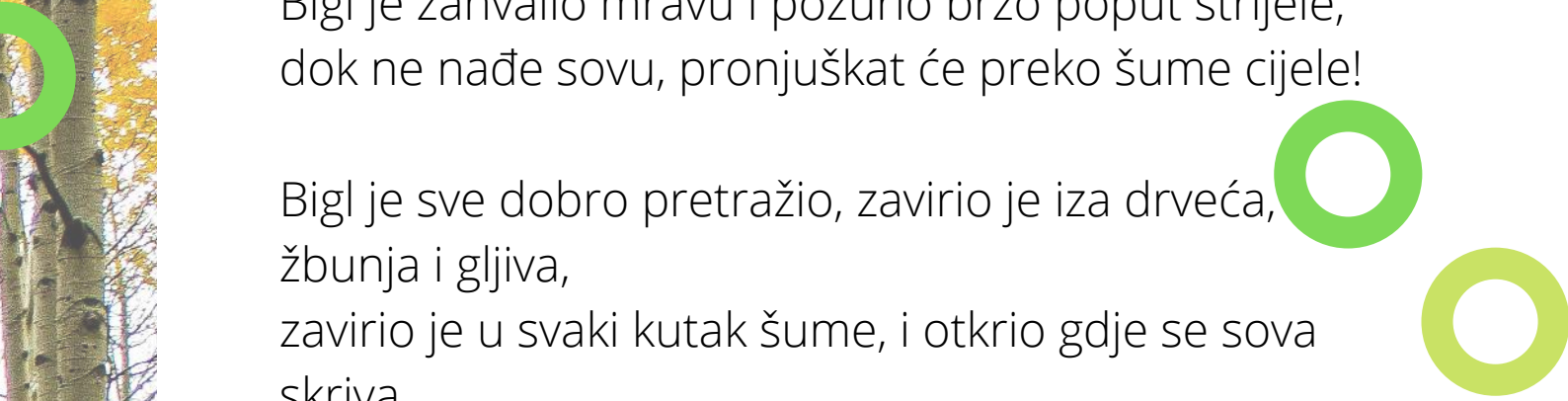

Zadatak. 3. -potraga:

U mrežu smo sakrili 5 različitih životinja, okomito i paralelno. Možeš vidjeti i njihove slike ispod!

Pronađi ih u mreži i zaokruži njihova imena!

Q	E	T	Z	I	P	A	D
A	J	S	O	V	A	Y	V
K	M	L	R	Z	B	C	C
Č	F	O	D	E	E	R	A
A	L	N	E	L	E	J	T
M	E	D	V	J	E	D	S

Bigl je zahvalio mravu i požurio brzo poput strijele, dok ne nađe sovu, pronjuškati će preko šume cijele!

Bigl je sve dobro pretražio, zavirio je iza drveća, žbunja i gljiva, zavirio je u svaki kutak šume, i otkrio gdje se sova skriva.

“Prijateljice moja draga, zašto si pobjegla od svoje kuće, ispričaj mi svoju priču, zašto si se sakrila u pruće?”

“Moje stablo je posječeno, ljudi sa sjekirama su došli, tužna sam i ljuta, sve je uništeno gdje su prošli.”

Pitanja za razred:

- *Zašto ljudi sijeku drveće?*
- *Za što sve ljudi koriste drveće i drvo?*
- *U svom svakodnevnom životu, gdje i za što ti sve koristiš drvo?*

Zadatak 4. - obnova:

Naša je jedna sova izgubila svoju kuću i sada je ostavljena na praznoj stranici. Pokušaj zamisliti savršen dom za našu prijateljicu te ga nacrtaj.

Bigl je zbunjen jako, „zašto ljudi to rade?“
„Zašto čupaju drveće i cvijeće, umjesto nove biljke da sade?“

Sova nije znala, ali gola šuma izgleda ružno,
nije znala zašto to rade, i ona se osjećala tužno.

Al neće stat dok odgovor ne nađe, dobro će se namučiti,
„Znam,“ uskliknula je, „da brinu o prirodi, ljude ćemo naučiti!“

“Ako znaju dovoljno, ako misle, slušaju, pročitaju kakvu knjigu,
ljudi će znanjem o prirodi o njoj razviti brigu!”

Pitanja za razred:

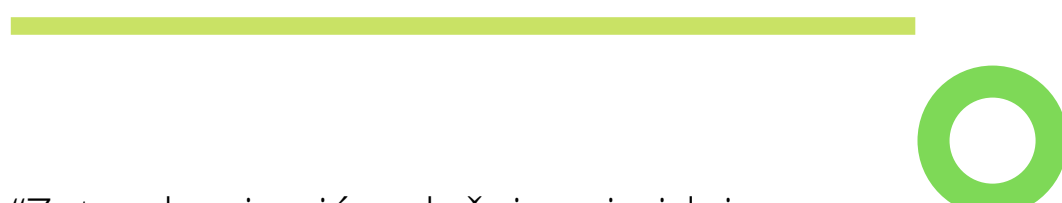
- *Misliš li da dovoljno brinemo o našim šumama?*
- *Možemo li manje koristiti drvo? Kako i gdje ga možemo zamijeniti?*
- *Što ti možeš napraviti kako bi pomogao u očuvanju šuma?*

Zadatak 5. - istraživanje:

Jeste li ikada uočili na proizvodima poput boce vode ili kutijama znak povezan sa zaštitom okoliša?

Pronađi taj znak, saznaj što znači, te ga nacrtaj ili zalijepi na ovoj stranici!

“Zato, dragi psiću, slušaj moju ideju pomnu, poučimo ljude prvo o šumi, pokažimo im ljepotu skromnu!”

Ta ideja super zvuči, Biglu je drago čuti bilo, zajedno će istražiti šumu, i sve što se u njoj skrilo.

Počnimo naš zadatak jednostavno, pogledajmo ovo drvo, kad pogledaš visoko stablo, što uočiš prvo?

“Vidim granje, deblo, korijen, i mnogo prekrasnog lišća, vidim razne vrste voća, stablo hrani živa bića!”

Pitanja za razred:

- *Poznaješ li neke druge dijelove stabla?*
- *Što stabla trebaju kako bi narasla visoka i zdrava?*
- *Koje vrste voća rastu na stablima?*

Zadatak 6. - crtanje:

*Nacrtaj svoje najdraže stablo na ovoj stranici,
i označi njegove najvažnije dijelove!*

Stabla su korisna jako, hrane te i možeš se odmarat u njihovom hladu,
da stabla ne proizvode kisik, disat ne bi mogli ni mi u gradu!

Ako uništimo pokrivač zeleni, i krenemo stabla i biljke brisat,
Zemlja ne bi imala šanse, bilo bi jako teško disat!

Mnoge životinje bi izgubile svoj dom, ostale bi bez krova nad glavom,
da tebi netko ukrade krevet, sad govorimo o problemu pravom!

Toliko prijatelja bi izgubili, životinje velike, životinje male,
ostali bi sami na svijetu, i eto problema preko glave!

Pitanja za razred:

- *Možemo li preživjeti bez kisika?*
- *Zbog kojih je još razloga važno da Zemlja ne izgubi svoj zeleni pokrivač?*
- *Možeš li nabrojati neke male životinje koje žive u šumi? A možeš li nabrojati neke velike?*

Zadatak 7. - pronalazak puta:

Naš mali Bigl se izgubio u labirintu. Postoje dva izlaza iz labirinta, jedan pravi, i jedan pogrešni. Pomozi našem psiću pronaći pravi put do zdravog stabla!

Među drvećem imamo pčele, imamo zmiје, imamo cijelo jato vrana,
da ih krenemo brojati sve, dovoljna ne bi bila ova strana!

Al prepoznamo ih par, da osvježimo znanje,
da se podsjetimo i ponovimo, počnimo nabrajati životinje manje.

Neke bube pomažu stablima rasti, jer nose njihovo sjeme,
a neki kukci, poput pčela, na pravljenje meda troše vrijeme.

Nemoj se prepasti puno, neke životinje su mnogo veće,
ali i one trebaju brigu, čeka ih nevolja umjesto sreće.

Možeš vidjeti zmiju, risa, medu crnog ili smeđe boje,
i njima moramo pomoći, i oni ostaju bez kuće svoje.

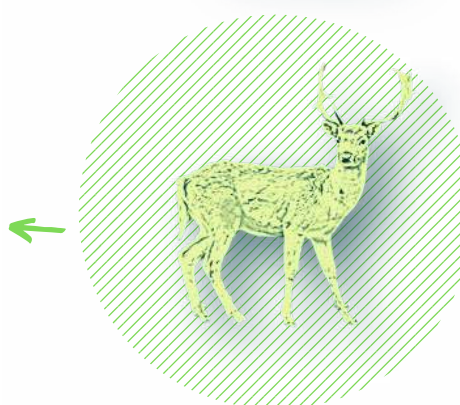
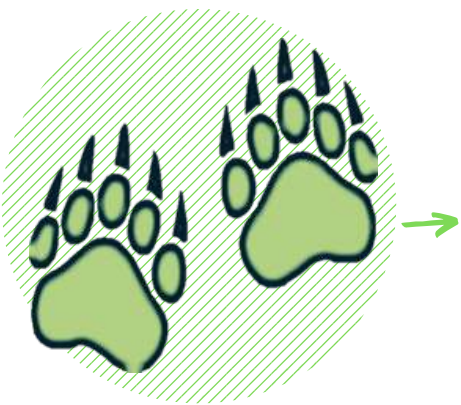
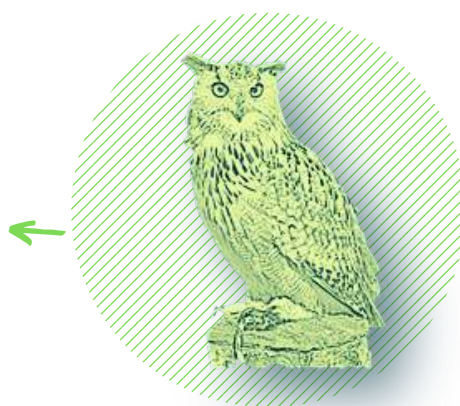
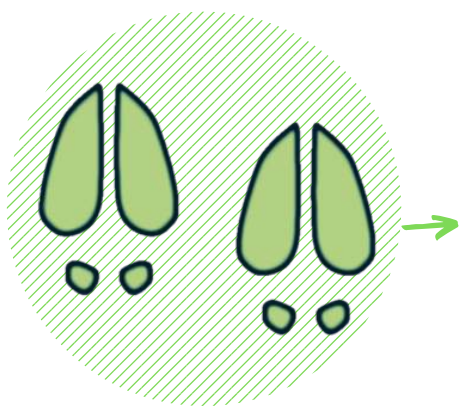
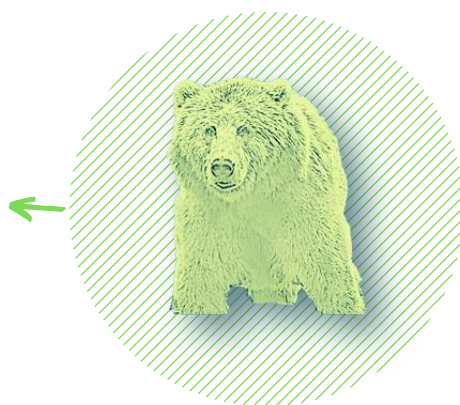
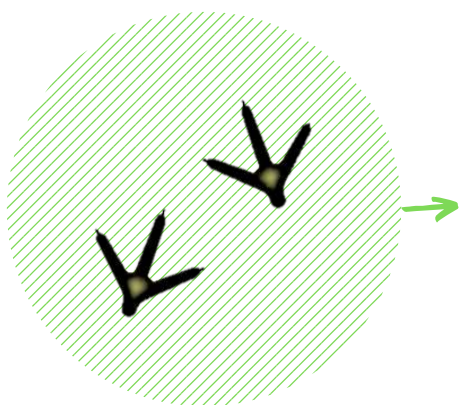
Pitanja za razred:

- *Možeš li nabrojati neke kukce ili insekte?*
- *Misliš li da su oni bitni za šume? Kako?*
- *Misliš li da su bitni za ljude? Kako?*
- *Kako čovjek može biti opasan za velike životinje poput medvjeda?*

Zadatak 8. - čišćenje:

Neke su životinje napravile nered i ostavile otiske svojih blatnjavih šapa na ovoj stranici!

Spoji životinje s otiscima njihovih šapa.

Bila životinja velika ili mala
tako da ti stane u dlan,
sve imaju zajedničko to
da šuma njihov je stan!

U zelenoj ravnoteži,
životinje žive bez ikakve štete,
sve imaju svoje darove,
neke pužu, neke lete.

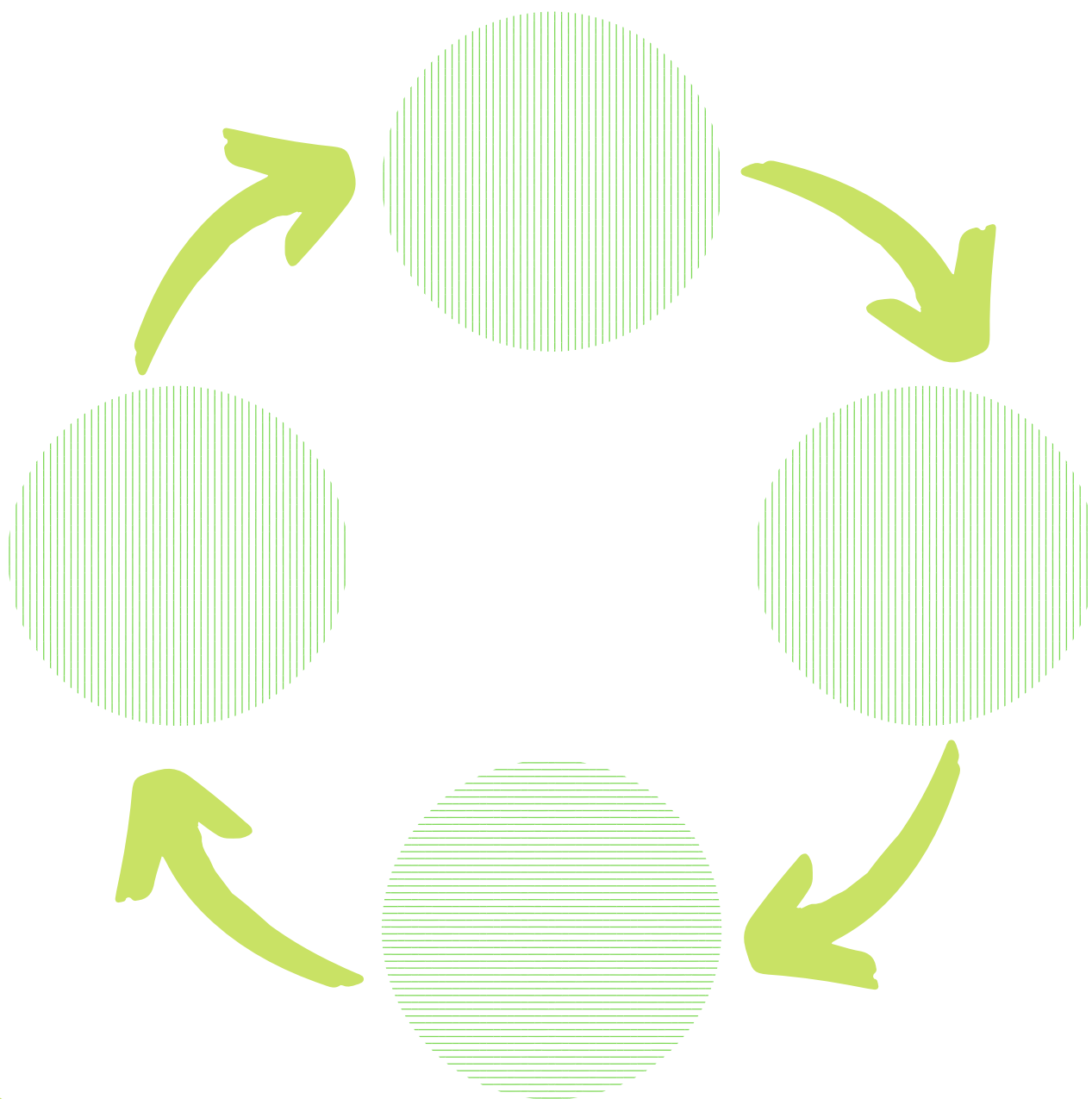
U čuvanju okoliša,
svaka životinja ima zadatak svoj,
zbog posla kojeg rade,
Zemlja je predivan zeleni stroj!

Pitanja za razred:

- *Znaš li što je „krug života“?*
- *Misliš li da bi ljudi mogli živjeti na planetu potpuno sami?*
- *Možeš li zamisliti život na Zemlji bez biljaka i životinja?*

Zadatak 9. - povezivanje:

Na kraju ove slikovnice, na stranici 36, pronaći ćeš 4 oblika za izrezivanje. Pripremi ih i zalijepi na pravo mjesto, kako bi upotpunio krug života!

I tako, psiću moj dragi,
mislim da smo naučili nešto,
vidiš, kad pričaš o prirodi u društvu,
i nije tako teško!

Vratit ćemo se s novom,
jer gotovi smo s ovom pričom,
al dosta toga imamo za naučit,
pa ćemo se vratit s knjigom sličnom.

Kad se vratimo opet,
možemo pričat o planinama il obali nekog mora,
napisat ćemo još tri slikovnice,
okoliš nam je fora!

Idi sad psiću dragi,
i podijeli s društvom svoju pamet,
pa možda zajedno,
ti i ja, i spasimo naš planet.

Pitanja za razred:

- *Jesi li naučio nešto novo na ovim stranicama?*
- *Zašto je važno pričati o ovim problemima?*
- *Kako pričanje i razmišljanje može pomoći u rješavanju ovog problema?*
- *Je li razmišljanje i pričanje dovoljno, što još možemo učiniti?*

Zadatak 10. Dobra promjena

Čestitamo!

Stigli ste do kraja naše slikovnice i uspješno završili sve kreativne zadatke!

Ipak, ostao je još jedan jako bitan zadatak:

Zamoli svoje nastavnike ili roditelje za pomoć, pronađi barem jednu sjemenku, te je posadi negdje u prirodi.

Zapamti, svaka šuma započinje rasti s jednim jedinim posađenim sjemenom!

Metodološko poglavlje

Metodološki temelj za provođenje radionica, satova ili predavanja uz pomoć ove slikovnice je razvijen iz obrazovnog izvora Bioetički café, nastalog kao dio Erasmus+ projekta BEAGLE. Metodološke materijale, kao i radionicu opisanu u nastavku, možete pronaći na stranici projekta:

www.projectbeagle.eu

Bioetički café

Uvodna napomena:

Ova radionica se može održati sa širokim rasponom dobnih skupina. Pobrinite se da bioetička tema, broj sudionika, vrijeme i nivo rasprave bude prilagođen dobi skupine.

- **Dob:** 7-99 godina
- **Vrijeme:** 60-90 minuta
- **Grupa:** 10-15 sudionika
- **Materials and tools:** Crna ili bijela ploča, markeri, nekoliko listova papira.
- **Obrazovne metode:** Sokratovski dijalog, filozofski dijalog.
- **Ključne obrazovne točke:**
Potaknuti sudionike da:
  - razmisle o svom odnosu s prirodom
  - razumiju prirodu i procese u prirodi
  - ponovno uspostave vezu s prirodom
  - kritički razmišljaju

Uvod u Bioetički café

Prvi sokratovski café organizirao je u Parizu 1992. Marc Sautet (1947-1998), profesor filozofije na pariškom Institutu političkih znanosti (French Institut d'études politiques de Paris). Ova radionica je adaptirana verzija filozofskog caféa za bioetičko obrazovanje.

Korak po korak - kako provesti aktivnost?

- Ako radite s djecom, pobrinite se da im je udobno i da budu opuštena.
- Mogu sjesti kako god žele, ali moraju biti svjesni vašeg (voditeljevog) prisustva u svakom trenutku.
- Voditelj počinje radionicu svojim predstavljanjem i upoznavanjem sudionika/djece.
- Voditelj predstavlja djeci pravila sudjelovanja u radionici:
  - **Ako želite nešto reći, morate podignuti ruku.**
  - **Morate slušati druge pažljivo, jer je jako važno pratiti raspravu.**
  - **Razmislite o temi rasprave i izrazite svoje mišljenje.**
- Voditelj objašnjava plan radionice:
  - Sudionici moraju predložiti pet do deset tema za raspravu. Svaka tema koja se tiče prirode je dobrodošla.
  - Ako radite s malom djecom (7-12) vi predlažete prvih nekoliko tema.

Primjeri za raspravu

Imajući na umu da se različite teme i problemi mogu koristiti za provođenje radionice, sljedeća pitanja su postavljena kao primjer:

- **Vukovi – dobre ili loše životinje?**
- **Trebaju li životinje biti u zoološkom vrtu?**
- **Trebaju li ljudi imati kućne ljubimce?**
- **Sviđaju li nam se ružne životinje?**

Sljedeći koraci

- Kada voditelj predloži nekoliko tema, pitajte djecu o kojoj temi žele raspravljati. Ohrabrite djecu da predlažu teme. Ako predlože temu koja nije vezana s bioetikom, objasnite im zašto ta tema nije povezana s bioetikom.
- Svaka predložena tema treba biti napisana na ploču.
- Svaka predložena tema treba biti objašnjena s jednom ili dvije rečenice.
- Djeca glasaju za jednu temu.

Počnite raspravu o temi s najviše glasova.

- **Započnite raspravu** s objašnjenjem teme od strane autora te teme. Pokušajte pronaći nešto zanimljivo u objašnjenju i postavite pitanje o tome.
  - **Primjerice:** *Mislite li da su vukovi dobre ili loše životinje?*

- Potom ohrabrite djecu da odgovaraju. Ovisno o odgovorima djece, voditelj postavlja sljedeće pitanje.
  - **Primjerice:** Što mislite o uobičajenom mišljenju kako su vukovi loše životinje? **Ili:** Zašto su vukovi loši u svakoj bajci ili priči?
- Svako novo pitanje mora biti povezano s odgovorima u raspravi.
  - **Primjerice, pitanja mogu ići u ovom smjeru:**
    - Jesu li vukovi loši za ljude ili su ljudi loši za vukove?
    - Tko određuje dobrotu ili zloću vukova?
    - Tko napravi više štete, ljudi vukovima ili vukovi ljudima? Zašto?
- Konačna i precizna definicija **nije glavna svrha** radionice! Cilj je **potaknuti** sudionike/djecu na razmišljanje o prirodi i svom odnosu s njom.
- Nakon 45 minuta rasprave, voditelj prekida raspravu. Radite li s odraslima, rasprava može trajati i do 2 sata.

Odvojite još 5 minuta za meta-raspravu, pitajte djecu sviđa li im se radionica, jesu li nešto naučili, itd.

Savjeti za voditelje

- Savjeti za voditelje napisani od strane Reicha (2003) za Sokratovu metodu, mogu se dobro koristiti u ovoj radionici:
- Potražite odgovarajući prostor i stvorite okruženje dobrodošlice.
- Naučite imena sudionika i neka sudionici međusobno nauče imena.
- Objasnite pravila.
- Pitajte pitanja i neka vam ne bude neugodno u tišini. Tišina je produktivna. Ako nitko ne odgovori nakon nekog vremena, preformulirajte pitanje.
- Stvorite, kako Reich to naziva "produktivnu nelagodu". Ne uklanjajte nelagodu odmah jer tako izgleda neovisno učenje.
- Dopustite sudionicima da steknu udobnost u dvosmislenosti.
- Pozdravite nove razlike.
- Ne odbacujte "lude ideje" budući da mogu ponuditi nove perspektive, ali i obeshrabriti ideje koje su pokušaj da se izbjegne sudjelovanje.
- Prije svega, koristite dodatna pitanja kako bi razjasnili točke u odgovoru na prethodno pitanje.
- Kao voditelj budite otvoreni naučiti nešto novo.

Za više informacija o projektu BEAGLE te za pristup ostalim otvorenim obrazovnim izvorima, posjetite:

www.beagleproject.eu

BEAGLE partneri:

Udruga za poticanje neformalnog obrazovanja,
kritičkog mišljenja i filozofije u praksi
"Mala filozofija"
(Zadar, Hrvatska)

STePS
(Bologna, Italija)

Udruga Internet Now!
(Atena, Grčka)

Sveučilište u Ljubljani - Teološki fakultet
(Ljubljana, Slovenija)

Sveučilište u Splitu - Centar za integrativnu
bioetiku
(Split, Hrvatska)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

beagle
Bioethical Education
and Attitude Guidance
for Living Environment

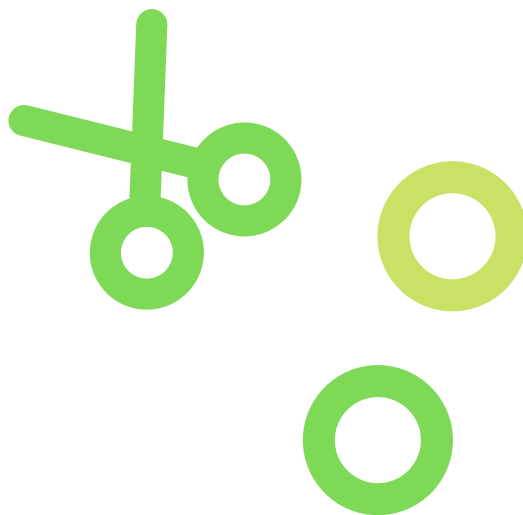
Predložci za izrez

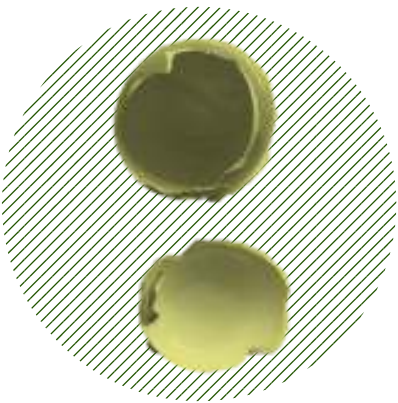
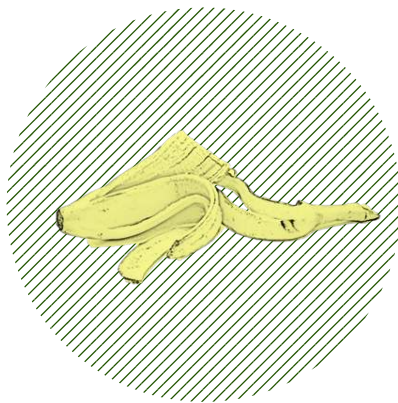
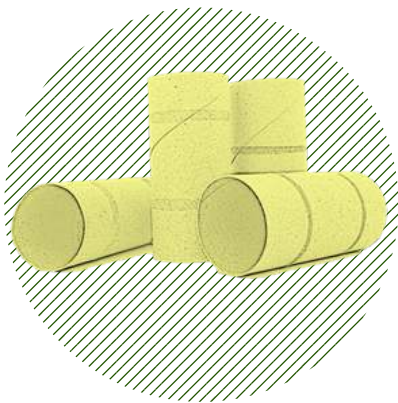
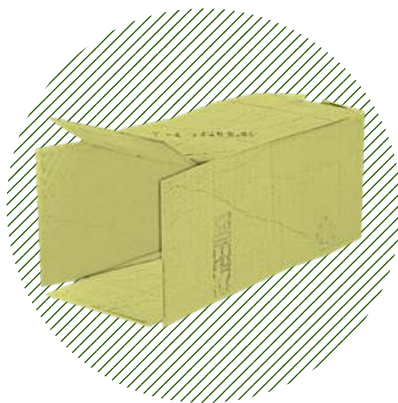
Na sljedećim stranicama, možete pronaći predloške za rad na zadacima **broj 1** (stranica 8.) i **broj 9** (stranica 24.).

Za ove zadatke, materijali i pribor poput nožica, ljepila, i selotejp trake su potrebni.

Ipak, imajući na umu **Dodatnu napomenu** (stranica 4.), vrijedi napomenuti kako se i ovi zadatci mogu izvesti crtanjem ili slikanjem, bez predložaka za izrez, na starom ili recikliranom papiru, bez potrebe ispisa materijala.

Predložak za zadatak 1. - recikliranje
(na stranici 8.)

Predložak za zadatak 9. - povezivanje
(na stranici 24.)

